

підвищення ролі часопису «Архіви України» як провідника передового досвіду роботи архівних установ, впровадження новітніх методів роботи в архівній справі та діловодстві.

Керуючи галуззю, Олександр Георгійович не полишав наукової роботи. Він – автор 220 наукових та методичних праць. Розуміючи потребу в організації науково-дослідної роботи в галузі, у 1980-х рр. порушував питання перед вищим керівництвом у Москві щодо відкриття у Києві республіканського філіалу Всесоюзного науково-дослідного інституту документознавства та архівної справи. Однак цю ініціативу було відхилено.

З 1989 р. працював у відділі документознавства Інституту архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, а з 1992 р. по 2001 р. керував цим відділом. Під його безпо-

середнім керівництвом було підготовлено низку нормативних і методичних документів, спрямованих на поліпшення організації діловодства в наукових установах НАН України.

Трудову діяльність О. Г. Мітюкова відзначено багатьма державними нагородами: двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом «Знак Пошани», орденом Богдана Хмельницького III ступеня, галузевим знаком «Відмінник архівної справи СРСР» та ін.

Світла пам'ять про Олександра Георгійовича Мітюкова залишиться в серцях тих, хто мав честь працювати і спілкуватися з цією заслуженою людиною.

*Колектив Українського науково-дослідного
інституту архівної справи
та документознавства*

ПАМ'ЯТІ Ніни Миколаївни Слончак

Ніна Миколаївна Слончак

5 червня 2011 року вітчизняна архівна спільнота зазнала непоправної втрати: на 73-му році життя відійшла у вічність знаний український історик-архівіст, заслужений працівник культури України Ніна Миколаївна Слончак.

Народилася Н. М. Слончак 20 лютого 1939 р. у м. Василькові Київської області. Після закінчення в 1956 р. середньої школи працювала на Васильківському заводі холодильників, Київській меблевій фабриці ім. В. Боженка та одночасно навчалася на вечірньому відділенні історико-філософського факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (1959–1965).

Закінчивши у 1965 р. з відзнакою університет, Ніна Миколаївна продовжила трудову біографію в Центральному державному архіві кінофотофонодокументів УРСР, розпочавши з посади

молодшого наукового співробітника фотосектора. У 1966 р. вона очолила цей структурний підрозділ. Із 1975 р. Н. М. Слончак зосередилася на питаннях використання інформації архівних документів, ставши на чолі відділу інформації, публікації і наукового використання документів (1975–1982). Високі професійні якості, які проявила Ніна Миколаївна на посаді заступника директора з наукової частини (1982–1990) та директора архіву, дозволили їй дванадцять років гідно очолювати ЦДКФФА України (1990–2002).

Понад сорок років свого життя Ніна Миколаївна присвятила архівній справі. Вона по праву вважається одним із провідних дослідників у галузі аудіовізуальної архівістики, незаперечним авторитетом у сферах архівознавства, документознавства та джерелознавства.

Цілковито розуміючи роль і цінність аудіовізуальних документів як історичних джерел, Ніна Миколаївна входила до когорти архівістів, які намагалися розвіяти скептицизм дослідників щодо кінофотофонодокументів, як джерел взагалі, і зламати домінуючий стереотип щодо можливостей їх використання лише у якості ілюстративного матеріалу. Причини такого ставлення до аудіовізуальних документів вона вбачала у слабкій інформованості дослідників про склад і зміст цих документальних джерел та недостатньому рівні забезпечення доступу до них. Зважаючи на те, що важливим інструментом реалізації доступу до аудіовізуальних документів є відповідний довідковий апарат, під керівництвом Ніни Миколаївни була створена система каталогів, яка і сьогодні дає змогу здійснювати ефективний пошук документної інформації. Нею були розроблені принципи створення іменного каталогу фотодокументів та дублювання іменних карток.

Ніна Миколаївна як керівник авторського колективу, редактор та автор брала участь у підготовці низки видань анотованих каталогів кінодокументів, систематизованих за хронологічним принципом переліком назв і заголовків кінодокументів з короткою анотацією до кожного з них, відомостями про авторів і пошуковими даними, видання яких започатковано в архіві ще у 1960-х рр., зокрема: «Кинолетопись. 1923–1941» (1969), «Кинолетопись. 1917–1977» (1977), «Кинолитопис. Червень 1945–1955» (2002), «Кинолитопис. 1956–1965» (2003). В останні роки роботи в архіві вона працювала над укладанням анотованого каталогу «Кинолитопис 1896–1939» про склад і зміст кінодокументів з кінця XIX ст. до початку Другої світової війни (2009).

Предметом особливої турботи Ніни Миколаївни було виявлення та залучення до наукового обігу кіно- та фотодокументів. Вона брала безпосередню участь в упорядкуванні документальних видань «Історія міст і сіл Української РСР. Київська область» (1971), «Советская Украина в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.» (1980), Гунчак Т. «Україна: перша половина XX століття. Нариси політичної історії» (1993), «Безсмертя. Книга пам'яті України» (1998), «Уряди України у XX ст.» (2001), «Нариси з історії політичного терору і тероризму в Україні у XIX–XX ст.» (2002).

Важливе значення для оприлюднення аудіовізуальних документів мала діяльність науково-практичного журналу «Архіви України», на сторінках якого в науковий обіг було введено значну кількість фото- і кіноджерел. Публікувалися добірки кінофотодокументів на шпальтах журналів «Наука і суспільство», «Радянська школа»,

газет «Вечірній Київ», «Київська правда» тощо. Популяризації архіву сприяли виступи Ніни Миколаївни по телебаченню і радіомовленню, а акож підготовлені за її участю телепередачі.

Призначення Ніни Миколаївни на посаду директора архіву в 1990 р. та керівництво ним співпали з кардинальними змінами в суспільно-політичному та соціально-економічному житті нашої країни. Завдяки сильному характеру, організаторським здібностям та винятковому адміністративному хисту Ніна Миколаївна у період складних економічних умов зуміла запобігти кадровим втратам, забезпечивши стабільне існування архіву, а згодом й інтенсивний поступ.

Одним із важливих і складних завдань, що поставили перед архівом у ці роки, стало комплектування установи аудіовізуальними документами. Криза у вітчизняному кінематографі, спричинена відсутністю повноцінного державного фінансування галузі, призвела до різкого скорочення обсягів кінопродукції. Ніною Миколаївною було вжито заходів з пошуку нових документальних джерел для поповнення зібрання архіву. Намагаючись запобігти появі аудіовізуальної інформаційної лакуни, вона звернула увагу на продукцію телевізійного виробництва. 1998 р. архів започаткував приймання на постійне зберігання відеодокументів. Інформаційні програми «Вісті тижня» Телевізійно-інформаційного агентства «Вікна», інформаційний тижневик «Вікна» Міжнародного медіацентру СТБ, програма «Післямова» телекомпанії ЗАТ «Новий канал» стали цінним джерелом відображення подій вітчизняної та всесвітньої новітньої історії.

Поява нового виду документальних джерел вимагала розроблення та апробації конкретних методик і видів робіт з відеодокументами та створення загальної методології архівного зберігання відеодокументів. У списку її методичних розробок з'явилася «Інструкція по організації роботи з відеодокументами» (1999). Власний теоретичний та практичний досвід роботи з відеодокументами був втілений у розвідці «Відеодокументалістика – як історичне джерело» (2000) – спробі узагальненого розгляду дослідницею відеодокументів у джерелознавчому та архівознавчому контекстах, окреслення кола проблем, які потребують дослідження у найближчій перспективі.

Ніна Миколаївна наполегливо вживала заходів щодо осучаснення виробничих технологій у сфері забезпечення збереженості аудіовізуальних документів та доступу до них. У кінці 1990-х рр. було придбано та впроваджено технологічне обладнання для копіювання інформації кінодокументів в аналогових відеоформатах VHS,

S-VHS, Betacam SP, задовольняючи потреби користувачів і поповнюючи архівні фонди відеодокументами.

До незаперечних заслуг Ніни Миколаївни належить упровадження у досвід архівної роботи комп'ютерних інформаційних технологій. І якщо у 1995 р. стояло питання забезпечення архіву належною кількістю комп'ютерного обладнання, то вже на початку 2000-х рр. перед архівом виникло питання якісно іншого характеру – про доцільність оцифровування документів як альтернативи аналоговим технологіям копіювання документної інформації. Перші кроки у цьому напрямі було зроблено у 2003 р., коли стало можливим виготовлення копій фотодокументів у цифровому форматі.

Ніна Миколаївна упродовж багатьох років входила до складу редколегії науково-інформаційного бюлетеня «Архіви України», була членом Центральної експертно-перевірної комісії, Наукової ради та Методичної комісії Держкомархіву України. В її доробку низка архівознавчих статей та інформаційних повідомлень, опублікованих на шпальтах часописів і в збірках наукових праць. Серед них – статті, присвячені історії архіву. Крім екскурсу в історію установи, вони розкривають склад і зміст архівного зібрання аудіовізуальних документів. На виняткову увагу заслуговує стаття авторки «Документальний кінофонд ВУФКУ зберігається у ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного» (2001), в якій досліджено історію архівних кінодокументів крізь призму історії діяльності кіностудій Всеукраїнського фотокіноуправління. Виняткове наукове значення має стаття «Підготовка до видання анотованих каталогів кінодокументів у ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного» (2001), в якій подано методику опрацювання кінодокументів (описування, систематизація, складання покажчиків тощо). Вона брала участь у виробленні окремих положень Закону України «Про обов'язковий примірник документів» (1999), розробленні положень про порядок передання на державне зберігання кіно-, фото-, фонодокументів (1997), відповідних положень до «Основних правил роботи державних архівів України» (2004). Ніна Миколаївна є одним із авторів-упорядників першого в Україні термінологічного словника «Архівістика» (1998), до якого включено близько 100 термінів, якими послуговується аудіовізуальна архівістика.

Проблеми комплектування архівів аудіовізуальними документами, їх облік, забезпечення збереженості, використання документної інформації порушувалися Ніною Миколаївною на всесоюзних,

республіканських, міжнародних та всеукраїнських нарадах і конференціях, серед них: Всесоюзна науково-практична конференція з актуальних проблем збирання, обліку і використання документів особового походження учасників збройного захисту Радянської держави (Москва, 1989), Всеукраїнська конференція «Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи» (1996), Всеросійський науково-практичний семінар з аудіокультурології, аудіоархівістики і нових технологій (Москва, 2001), Міжнародна науково-практична конференція «Питання комплектування і забезпечення збереженості аудіовізуальної документації» (Москва, 2001). Її змістовні виступи мали успіх і викликали неабиякий інтерес до зазначеного кола питань.

Глибокий науковий інтерес до аудіовізуальних документів позначився і на педагогічній діяльності Ніни Миколаївни. Упродовж шести років (1984–1990) вона викладала спецкурс «Кінофотофоноархіви» для студентів Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, а також була керівником виробничої практики студентів історичного факультету названого навчального закладу у ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного. У 1995–2000 рр. вона читала курс «Кінофотофоноархіви» у Київському національному університеті культури і мистецтв.

Після досягнення граничного віку проходження державної служби, у 2002 р. Ніна Миколаївна залишила посаду директора архіву та продовжувала працювати на посадах помічника директора та головного наукового співробітника до виходу на пенсію у 2005 р.

Багаторічна діяльність Ніни Миколаївни у сфері архівної справи одержала високу оцінку з боку держави та наукової громадськості. Їй було присвоєно звання Заслуженого працівника культури України (1994), вона була відзначена Грамотою Президії Верховної Ради УРСР (1975), Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України (1998), нагрудними знаками «Отличник кинематографии СССР» (1977), «Отличник архивного дела» (1988), орденом княгині Ольги III ступеня (2002), іншими державними нагородами.

Ніна Миколаївна прожила цікаве життя, сповнене плідною працею і в архіві, і вдома. Організаторські здібності, ділові якості, високе почуття відповідальності й майстерність фахівця заслужено надали їй статусу провідного та авторитетного спеціаліста архівної справи в Україні. Вона належить до тих людей, значення діяльності яких стає вагомим з плином часу.

Тетяна Ємельянова